

Amatör Futbolcularda Prososyal ve Antisosyal Davranışların Kaygı Düzeyine Etkisi

Ramazan GÖĞEBAKAN

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Ahmet SANIOĞLU

Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

İbrahim Halil ŞAHİN

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Maya BUDAK

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kadir BAŞTAŞ

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Özet

Bu araştırmada; amatör futbolcuların prososyal ve antisosyal davranışları ile kaygı arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya yaş ortalaması 17,52±2,05 yıl olan 65 kadın ve yaş ortalaması 21,77±2,75 yıl olan da 65 erkek olmak üzere toplam 130 lisanslı amatör futbolcu katılmıştır. Futbolcuların prososyal ve antisosyal davranış ve sürekli kaygı düzeylerini belirlemek için prososyal ve antisosyal davranış ölçeği ile sürekli kaygı envanteri kullanılmıştır. Katılımcıların sürekli kaygı puanı ile takım arkadaşına karşı pro-sosyal davranış (TAKPSD) ve rakibe karşı pro-sosyal davranış (RKPSD) puanı arasında zıt yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu, sürekli kaygı puanı TAKPSD değerini % 6,8 oranında açıklarken, RKPSD değerini % 5,5 oranında açıkladığı görülmüştür. Buna karşın, sürekli kaygı puanı ile rakibe karşı anti-sosyal davranış (RKASD) puanı arasında aynı yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sürekli kaygı puanının RKASD puanını % 6,5 oranında açıkladığı görülmüştür. Sürekli kaygı puanı ile takım arkadaşına karşı anti-sosyal davranış (TASD) puanı arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, sürekli kaygı düzeyi yükseldiğinde TAKPSD ve RKPSD deperlerinde bir azalma olduğu, RKASD değerinde ise bir artma olduğu düşünülmektedir. Sürekli kaygının azalması veya artması durumunda TASD değerinde bir değişimin olmadığı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Antisosyal Davranış, Futbol, Prososyal Davranış, Sürekli Kaygı.

The Effect of Prosocial and Antisocial Behaviors in Sports on Anxiety

Abstract

In this study; it was aimed to investigate whether there is a relationship between anxiety and positive social and antisocial behaviors of amateur football players. A total of 130 licensed amateur footballers, 65 females with a mean age of 17.52 ± 2.05 years and 65 males with a mean age of 21.77 ± 2.75 years, participated in the study. A prosocial and antisocial behavior scale and trait anxiety inventory was used to determine the positive social and antisocial behaviors and trait anxiety levels of football players. While there is a significant inverse relationship between the trait anxiety score of the participants and the pro-social behavior towards teammate (TAKPSD) and the pro-social behavior towards the opponent (RKPSD), the trait anxiety score explains the TAKPSD value as 6.8% and the RKPSD value as it. It was seen that it explained 5.5 percent. On the other hand, there was a significant correlation between trait anxiety score and anti-social behavior towards opponent (RKASD) score. It was seen that the trait anxiety score explained the RKASD score by 6.5%. It was determined that there was no relationship between trait anxiety score and anti-social behavior towards teammate (TASD) score. As a result, it is thought that when trait anxiety level increases, TAKPSD and RKPSD values decrease and RKASD value increases. If trait anxiety decreases or increases, it can be said that there is no change in TASD value.

Key words: Antisocial Behavior, Football, Prosocial Behavior, Trait Anxiety

GİRİŞ

Futbol, tüm dünyada gerek futbolcu gerekse seyirci olarak etki alanını artırmakta, artan ilgiyle birlikte de takımlar ve ülkeler arasında bir rekabet ortamı oluşmaktadır. Gelişen spor biliminin yardım ile futbolda performans artışı söz konusudur. Performans, bireyin bir görevi yerine getirirken sahip olduğu yetenek ve kapasitesini, anlamlı, başarılı bir şekilde uygulamasıdır (Başer 1996). Günümüzde sportif performansı etkileyen birçok faktörden bahsedilmektedir. Bu faktörler çevresel ve içsel faktörler olarak değerlendirilmektedir. Sporcuların içsel faktörlerden birisi psikolojik faktörlerdir. Sporcuların fiziksel ve ruhsal güçlerini, teknik ve taktik kapasitelerini fiziksel ve psikolojik yüklenmelere karşı en iyi duruma getirilmeye yönelik bir eğitim süreci olarak yaptıkları antrenmanlar, yarışma/müsabakalara psikolojik olarak hazırlıkları, sporda başarı için en önemli faktörlerden birisidir (Türkay ve Gökbel 2020). Prososyal davranışlar, insanların birbiriyle etkileşime girmesiyle motive eden ve beraberce yaşamalarını kolaylaştıran özelliklerdir. Yardımcı olma, işbirlikçi yaklaşım, paylaşma ve hüzünlü birini teselli etme bir prososyal davranış biçimidir. Ahlak gelişimin iyi yönü prososyal davranış olarak bilinmektedir (Bandura 1999). Yardımlaşma, paylaşma, özgecilik vb. özellikler insanın fitratında olağan durumlardır. Önleyici ahlak (antisosyal davranışlar) kötü davranışlardan uzak durma gücüyle ifade edilir (Bandura 1999). Antisosyal davranış başka kişiye zarar vermeyi ve dezavantaj yaratmayı hedefleyen davranış olarak tanımlanır (Kavussanu ve ark 2006). Sporda prososyal ve antisosyal davranışlar ve hedef yönelimi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda ustalık ve görev yönelimlerinin antisosyal davranış ile negatif; prososyal davranışlar ile ise pozitif ilişkisi olduğu, performans ve ego yönelimlerinin antisosyal davranış ile pozitif, prososyal davranışlar ile ise negatif ilişkisi olduğu bulunmuştur (Kavussanu ve ark 2006). Davranışın birçok kavrama, etkisi olduğu araştırılmış ve bunlardan biriside kaygıdır. Sporcuların sergileyecekleri performansları, içinde buldukları psikolojik durumları ve maruz kaldıkları kaygı seviyeleri ile ilişkilidir (Karabulut ve ark 2013). Kaygı, gelecekle ilgili insanı mutsuzluğa sürükleyen bekleme hali, güvensizlik duygusu ile karışık bir heyecan durumu olarak tanımlandığı gibi, dış dünyadan kaynaklanan bir tehlike ihtimali ya da kişi tarafından tehlikeli olarak algılanıp yorumlanan her hangi bir durum karşısında yaşanan bir duygu olarak da tanımlanabilir (Sinanoğlu ve Ulutaş 2003).

Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı amatör futbolcularda prososyal ve antisosyal davranışların kaygı düzeyine etkisini incelemektir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmaya yaş ortalaması $17,52 \pm 2,05$ yıl olan 65 kadın ve $21,77 \pm 2,75$ yıl olan 65 erkek toplam 130 lisanslı amatör futbolcular katılmıştır. Kadın sporcuların spor deneyimi ortalaması $4 \pm 1,90$ yıl iken erkek sporcuların spor deneyimi ortalaması $5,49 \pm 2,15$ yıldır. Araştırmada sporcuların Pro-sosyal ve Anti-sosyal davranışlarını belirlemek için Pro-sosyal ve Anti-sosyal Davranış Ölçeği, kaygı düzeylerini belirlemede ise Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır.

Prososyal ve Antisosyal Davranış Ölçeği

Sporcuların prososyal ve antisosyal davranışlarını belirlemek amacı ile Kavussanu ve Boardley (2009) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Sezen-Balçıkkanlı (2013)

tarafından yapılan “Sporda Prososyal ve Antisosyal Davranışlar Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek takım arkadaşı yönelik prososyal davranışlar, rakibe yönelik prososyal davranışlar, takım arkadaşına yönelik antisosyal davranışlar ve rakibe yönelik antisosyal davranışlar olmak üzere 4 alt boyuttan ve 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek beşli likert tipinde olup hiç, nadiren, bazen, sıklıkla, oldukça sık yargılarından oluşmaktadır. Alt ölçek Cronbach alfa değerleri takım arkadaşlarına karşı prososyal davranışlar için 0.70, rakiplerine karşı prososyal davranışlar için 0.72, takım arkadaşlarına karşı antisosyal davranışlar için 0.72 ve rakiplerine karşı antisosyal davranışlar için 0.75 olarak bulunmuştur (Sezen-Balçıkanlı 2013).

Sürekli Kaygı Envanteri

Sürekli Kaygı Envanteri Spielberger ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş ve Öner ve Le Compte tarafından Türkçe ye uyarlanmıştır. Sürekli Kaygı Envanteri 20 maddeden oluşmakta ve maddeler “hemen hiçbir zaman” ve “hemen her zaman” ifadeleri arasında 1 ile 4 puan arasında değişmektedir (Öner ve Le Compte 1983).

İstatistiksel Analiz

Elde edilen verilerin hesaplanmasında ve düzenlenmesinde SPSS IBM 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Veriler ortalama ve standart sapmalar verilerek özetlenmiştir. Sürekli kaygı ile prososyal davranış arasındaki ilişki pearson korelasyon testi ve liner regresyon testi ile test edilmiştir. Bu çalışma 0,05 hata düzeyinde yapılmıştır.

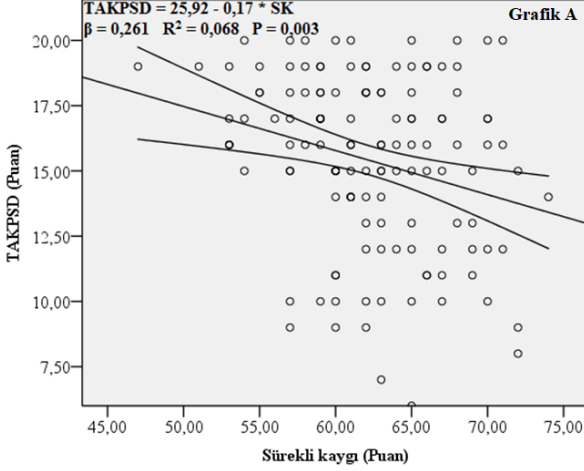
BULGULAR

Tablo 1. Araştırmaya katılan deneklere ilişkin fiziksel

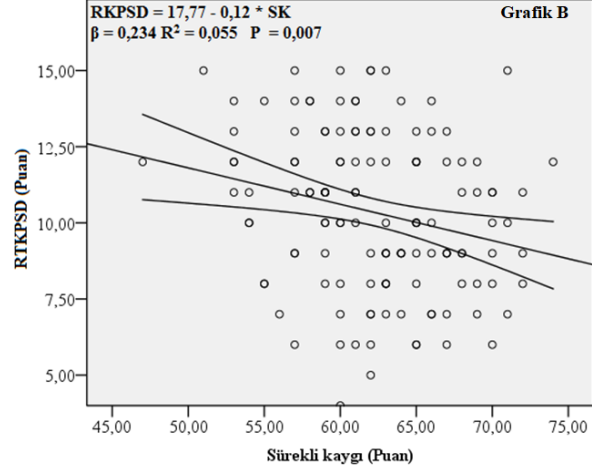
Değişkenler	Erkek (N=65)	Kadın (N=65)
	Ort±SS	Ort±SS
Yaş (yıl)	21,77±2,75	17,52±2,05
Spor Yaşı (yıl)	5,49±2,15	4,00±1,90
Takım arkadaşına karşı pro-sosyal davranış	14,38±3,33	16,38±3,01
Rakibe karşı pro-sosyal davranış	9,80±2,48	10,86±2,65
Takım arkadaşına karşı anti-sosyal davranış	12,14±3,23	9,08±3,96
Rakibe karşı anti-sosyal davranış	19,09±5,28	15,03±5,49
Sürekli kaygı	64,08±5,02	60,60±4,66

Tablo 1. İncelendiğinde araştırmaya katılan erkek futbolcuların, yaşları ortalaması 21,75±2,75 yıl, spor yaşları ortalaması 5,49±2,15 yıl, takım arkadaşına karşı pro-sosyal davranışpuanları ortalaması 14,38±3,33, rakibe karşı pro-sosyal davranış puanları ortalaması 9,80±2,48, takım arkadaşına karşı anti-sosyal davranış puanları ortalaması 12,14±3,23, rakibe karşı anti-sosyal davranış puanları ortalaması19,09±5,28 ve sürekli kaygı puanları ortalaması 64,08±5,02 olarak bulunmuştur.Buna karşın, kadın futbolcuların yaşları ortalaması 17,52±2,05 yıl, spor yaşları ortalaması 4,00±1,90 yıl, takım arkadaşına karşı pro-sosyal davranış puanlarıortalaması 16,38±3,01, rakibe karşı pro-sosyal davranış puanları ortalaması 10,86±2,65, takım arkadaşına karşı anti-sosyal davranış puanları ortalaması 9,08±3,96, rakibe karşı anti-

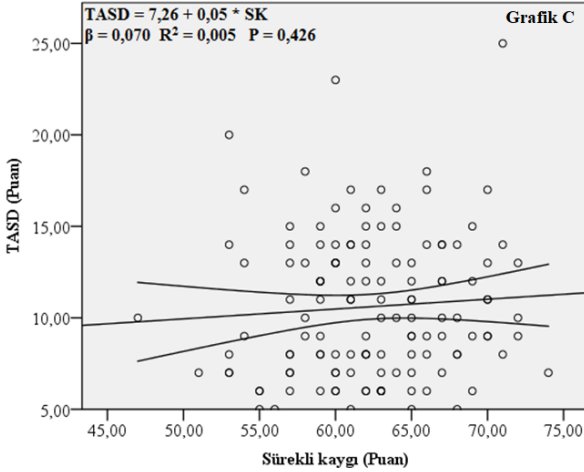
sosyal davranış puanları ortalaması $15,03 \pm 5,49$ ve sürekli kaygı puanları ortalaması $60,60 \pm 4,66$ olarak bulunmuştur.

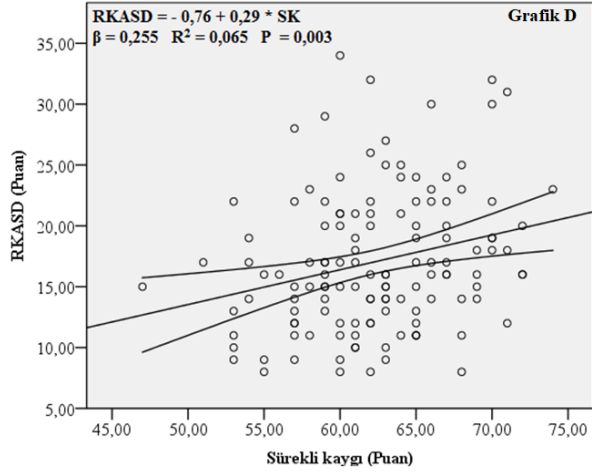
Grafik A. Sürekli kaygı ile TAKPSD arasındaki ilişki

Grafik B. Sürekli kaygı ile RKPSD arasındaki ilişki

Grafik C. Sürekli kaygı ile TASD arasındaki ilişki

Grafik D. Sürekli kaygı ile RKASD arasındaki ilişki

Grafik A. İncelendiğinde, araştırmadaki katılımcıların sürekli kaygı puanı ile TAKPSD puanı arasında zıt yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sürekli kaygının TAKPSD değerini % 6,8 oranında açıkladığı görülmüştür. Sürekli kaygıdaki bir birimlik değişim TAKPSD'yi % 17 oranında etkilemektedir. Sürekli kaygının bir birim artması, TAKPSD'yi % 17 oranında olumsuz etkilemektedir. Buna karşın, sürekli kaygının bir birim azalması, TAKPSD'yi % 17 oranında olumlu etkilemektedir. Grafik B. İncelendiğinde, araştırmadaki katılımcıların sürekli kaygı puanı ile RKPSD puanı arasında zıt yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sürekli kaygının RKPSD değerini % 5,5 oranında açıkladığı görülmüştür. Sürekli kaygıdaki bir birimlik değişim RKPSD'yi % 12 oranında etkilemektedir. Sürekli kaygının bir birim artması, RKPSD'yi % 12 oranında olumsuz etkilemektedir. Buna karşın, sürekli kaygının bir birim azalması, RKPSD'yi % 12 oranında olumlu etkilemektedir. Grafik C. İncelendiğinde, araştırmaya katılan deneklerin sürekli kaygı puanı ile TASD puanı arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Sürekli kaygı puanındaki değişimin, TASD değerini

etkilemediği görülmüştür. Grafik D. İncelendiğinde, araştırmaya katılan deneklerin sürekli kaygı puanı ile RKASD puanı arasında aynı yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sürekli kaygı puanının, RKASD puanını %6,5 oranında açıkladığı görülmüştür. Sürekli kaygı puanındaki bir birimlik değişim RKASD puanını % 29 oranında etkilemektedir. Sürekli kaygı puanının bir birim artması, RKASD puanını % 29 oranında olumsuz etkilemektedir. Buna karşın, sürekli kaygı puanının bir birim azalması, RKASD puanını % 29 oranında olumlu etkilemektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Katılımcıların sürekli kaygı puanı ile TAKPSD ve RKPSD puanı arasında zıt yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu, sürekli kaygı puanı TAKPSD değerini % 6,8 oranında açıklarken, RKPSD değerini % 5,5 oranında açıkladığı görülmüştür. Buna karşın, sürekli kaygı puanı ile RKASD puanı arasında aynı yönde anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sürekli kaygı puanının RKASD puanını % 6,5 oranında açıkladığı görülmüştür. Sürekli kaygı puanı ile TASD puanı arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Genç futbolculara yapılan çalışmalarda Alemdağ (2018) futbolcuların prososyal davranışlarının ortalamanın üzerinde, antisosyal davranışlarının ise ortalamanın altında olduğu anlaşılmaktadır. Barkoukis ve Mouratidou (2015) takım sporları ile uğraşan yetişkin sporcuların başarı hedefleri ve sportmenlik yönelimleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada deneyimleri artan sporcuların daha fazla sportmence davranışlar sergilediğini ortaya koymuştur. Brewer (1993) çalışmaya katılan sporcuların “takım arkadaşına prososyal davranış” ile “rakibe prososyal davranış” arasında da pozitif korelasyon tespit edilmiştir ($p<0,001$). Bu durum sporcular tarafından genel olarak prososyal davranış özelliğinin hem rakibe hem de kendi takım arkadaşına karşı sergilenmekte olduğunu göstermektedir. Kavussanu ve ark (2006)’nın yapmış olduğu bir çalışmada, sporun içerisinde olumlu sosyal davranışlar ortaya çıkmasına rağmen, antisosyal davranışların çok daha sık ve çeşitli olduğunu ve orta ve geç ergenlik döneminde daha belirgin hale geldiği vurgulanmıştır. Ayrıca, prososyal ve antisosyal davranışların ortaya çıkmasında, takımlarındaki motivasyonel iklimin önemli olduğu ve prososyal davranışları geliştirme ve antisosyal davranışları azaltma potansiyeline sahip olabileceği bildirilmiştir. Genç erkek futbolcularda prososyal ve antisosyal davranışların sonuçlarının incelendiği bir çalışmada, takım arkadaşına yönelik prososyal davranışlar ile algılanan performans arasında aynı yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bildirilmiştir. Aynı çalışmada, takım arkadaşına karşı antisosyal davranış ile öfke arasında aynı yönde ilişki olduğu tespit edilirken, algılanan performans ile takım arkadaşına yönelik antisosyal davranış arasında zıt yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Al-Yaaribi ve ark 2018). Başaran (2017) sporcuların kendilerini her koşulda galibiyete şartladıklarını fakat haksızlıklara karşı da tepkili olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bazı antrenörlerin, futbolcularının rakipleri için endişe duymamalarını ve sadece müsabakaya odaklanmalarını istemeleri de futbolcuların prososyal davranışları göz ardı etmelerine neden olabilir. Öte yandan futbolcular takımlarının etkisi altındadır ve antrenörlerinin onlar üzerinde büyük bir gücü ve kontrolü vardır. Rekabetçi bir tutum sergilemek, rakiplerin gözünü korkutmak, ya da her ne pahasına olursa olsun başarılı olmak gibi bir zorunluluk, sporcuların hileye başvurma ve antisosyal davranışlar göstermelerine yol açabilir. Bu nedenle, antrenörlerin futbolculardan aşırı beklentileri onların normalde kullanmayacakları haksız taktikleri kullanmalarına sebep olabilir. Grugan (2017) bir

çalışmasında sporcularda prososyal ve antisosyal davranışların yordayıcıları, futbol ve rugby sporları ile uğraşan sporcularda incelenmiş ve sporcuların sosyal düzene yönelik mükemmeliyetçilik algıları ile antisosyal davranışları arasında pozitif bir ilişkiyi ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak, sürekli kaygı düzeyi yükseldiğinde TAKPSD ve RKPSD değerlerinde bir azalma olduğu, RKASD değerinde ise bir artma olduğu düşünülmektedir. Sürekli kaygının azalması veya artması durumunda TASD değerinde bir değişimin olmadığı söylenebilir.

REFERANSLAR

- Alemdağ, S. (2018). Genç Futbolcuların Prososyal ve Antisosyal Davranışlarının İncelenmesi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi. 9(2), 102-109.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların Kaygı Düzeyleri İle Annelerinin Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Eğitim ve Bilim, 28, 128.
- Al-yaaribi, A. Kavussanu, M. ve Ring, C. (2018). The Effects of Prosocial and Antisocial Behaviors on Emotion, Attention, and Performance During a Competitive Basketball Task. Journal of Sport and Exercise Psychology; 40(6), 1-9.
- Al-Yaaribi A. Kavussanu M. ve Ring, C. (2016). Consequences of perceived prosocial and antisocial behavior for the recipient. Psychology of Sport and Exercise; 26, 102- 112.
- Balcikanli, G. S. (2013). The Turkish adaptation of the prosocial and antisocial behavior in sport scale (PABSS). International Journal of Humanities and Social Science, 3(18), 271–276.
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. Personality and Social Psychology Review. 3, 193-209.
- Barkoukis, V. ve Mouratidou, K. (2015). Achievement Goals and Sports Personship Orientations in Team Sports. The Moderating Role of Demographic Characteristics. Ethics in Progress. 2(6), 74-92.
- Başaran, E. R. Körmükçü, Y. ve Adalı, H. (2017). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin fair-play anlayışlarının incelenmesi. Journal of Physical Education and Sports Studies, 9(1), 35-43.
- Başer, E. (1996). Futbolda Psikoloji ve Başarı. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Boardley, I. D. ve Kavussanu, M. (2009). The influence of social variables and moral disengagement on prosocial and antisocial behaviours in field hockey and netball. Journal of Sports Sciences. 27(8), 843–854.
- Brewer, B. W. (1993). Self-identity and specific vulnerability to depressed mood. Journal of Personality; 61 (3): 343-364.
- Grugan, M. C. (2017). Multidimensional perfectionism and antisocial behavior in team sport: The mediating role of angry reactions to poor performance. York St. John University, Unpublished Master's Thesis, United Kingdom, Supervisor: Gareth Jowett and Howard Hall.
- Karabulut, O. Atasoy, M. Kaya, K. ve Karabulut, A. (2013). 13-15 Yaş Arası Erkek Futbolcuların Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Farklı Değişkenler Bakımından İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1), 243-253.

- Kavussanu, M. Seal, A. R. ve Phillips, D. R. (2006). Observed Prosocial and Antisocial Behaviors in male soccer teams: Age differences across adolescence and the role of motivational variables. *Journal of Applied Sport Psychology*. 2006; 18, 326–344.
- Öner, N. ve Le Compte, A. (1983). Süreksiz Durumluk / Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Türkay, İ. K. ve Gökbel, S. (2020). 11-13 Yaş Tenisçilerde Uygulanan Kombine Antrenmanların Vücut Kompozisyonlarına Etkisi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 33-41.